

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
 DE
VENAESECTIONIS SAEPIVS
 IN
PERIPNEVMONIA REPETITAE
 VSV EXIMIO
 SINGVLARI CASV COMPROBATO

QVAM
 SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
 ET
 CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
 P R A E S I D E
D. ANDREA ELIA BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
 POTENTISSIMO PRVSSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
 MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
 IMPERIALIS ACADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
 ET COMITE PALAT. CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS
 SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
 DOCTÖRALIBVS LEGITIME IMPETRANDIS,
 D. XXVI. SEPT. A. S. R. d. 1804.
 IN ALMA REGIA FRIDERICIANA

PVBLICE DEFENDET
 AVCTOR
ADAM FRIDERICVS KRAVSSE
 POTSDAMPIENSIS.

~~~~~
 HALAE MAGDEBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.

23

DISSERTATIO PRAECURIALIS MEDICA
DE
VENAECSECTIONIS SAEPIVS
IN
PERIPNEVMONIA REPEITAE
VSV EXIMIO
SINGVLARI CASV COMPROBATO

CONSENSV GRATIOSAE FACULTATIS MEDICAE
PRAESIDE

D. ANDREA ELIA BUCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILIS
POTENTISSIMO TRYSIAE REGIAE CONSILII INTIMIS
MEDICAE ET CHIRURGICAE NATURALIS PROCESV SVB ORDINATIONE
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRATORIS PRAESIDE
ET COMITIS PALATII CAESARIS

PRO GRADU DOCTORIS
SVMMO IN MEDICINA HONORIS ET PRIVILEGII
DOCTORALIBVS RITIBVS IMPLORANDA
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
VNIuersitate

ADAM FRIDERICVS KRAVSSÉ
AUCTOR

POTSDAMENSIS
HALAE MAGDEBURG. DITTMERII HENDELII

NEC NON
V I R O
EXCELLENTISSIMO, EXPERIENTISSIMO
AC DOCTISSIMO
D O M I N O
IOANNI NATHANAELI
LIEBERKVHN
MEDICINAE DOCTORI ET PRACTICO BEROLINENSI
FAMA ET MERITIS LONGE CELEBERRIMO
ACADEMIARVM IMPERIALIS NATVRAE CVRIOSORVM ET
REGIARVM LONDINENSIS AC BEROLINENSIS
SODALI LONGE MERITISSIMO,

PATRONIS FAVORIBVS
MAECENATIBVS

EA QVA DECET

OBSERVANTIA AC PIETATE COLENDIS

HANCCE

DISSERTATIONEM SOLEMNEM

IN PVBLICVM

PIETATIS OBSERVANTIAE ET OBSEQUII

TESTIMONIUM

CVM VOTIS ARDENTISSIMIS

OMNIGENAE PROSPERITATIS

D. D. D.

A V C T O R .

V I R O
ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO
ET EXPERIENTISSIMO,
D O M I N O
D. ANDREAE ELIAE
BÜCHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI
POTENTISSIMO BORVSSIAE REGI
A CONSILIIIS INTIMIS
MEDICINAE AC PHILOSOPHIAE NATVRALIS
PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM
PRAESIDI ET COMITI PALATINO
CAESAREO,

PRAECEPTORI OMNI PIETATIS CVLTV
PROSEQVENDO;

PATRONS FAVORIBVS
VIR O
MAESTRIBVS
ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO
ET EXPERIENTISSIMO,

DOMINO
D. ANDREAE ELLAE
BACHNERO

SACRI ROMANI IMPERII NOBILI
POTENTISSIMO BORVSIAE REGI

A CONSILII INTIMIS
MEDICINAE AC PHILOSOPHIAE NATVRAE
PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRSORVM
PRAESIDI ET COMITI PALATINO

CAESAREO,

PROFESSORI OMNI PIETATIS CVLTV
PROSECVENDO;

V I R O
ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO, EXPERIENTISSIMO
ATQVE DOCTISSIMO DOMINO,

DOMINO
D. CHRISTIANO ANDREAE
COTHENIO

AVGVSTISSIMI BORVSSORVM REGIS CONSILIARIO
AVLICO ET ARCHIATRO ORDINARIO,
COHORTIVM BELLICARVM, NEC NON ORPHANOTROPHEI
POTSDAMPIENSIS MEDICO FELICISSIMO,
COLLEGII MEDICORVM SVPREMI DIRECTORI,
ET COLLEGII MEDICO-CHIRVRGICI BEROLINENSIS
DECANO,
CIRCVLORVM QVORVNDAM PHYSICO,
ACADEMIARVM CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM,
ET REGIAE BEROLINENSIS SCIENTIARVM
ITEMQVE COLLEGII SANITATIS MEMBRO
LONGE MERITISSIMO,

PATRONO ET FAVTORI
AD CINERES VSQVE SVMMOPERE DEVENERANDO,

QVALESCVNOVE HASCE INAVGVRALES PRIMITIAS
IN DEBITAE VENERATIONIS AC OBSERVANTIAE
TESTIMONIUM,
VLTERIOREMQUE SVI AC STVDIORVM SVORVM
COMMENDATIONEM,
CVM VOTO DEVOTISSIMO

PERPETVAE INCOLVMITATIS AC PROSPERITATIS
LAETISSIMORVMQUE SEMPER SVCESSVVM
EA QVA DECET MENTIS PIETATE AC REVERENTIA
SACRAS ESSE CVPIIT

A V C T O R.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

VENAESECTIONS SAEPIVS
IN PERIPNEVMONIA REPETITAE

VSV EXIMIO

SINGVLARI CASV COMPROBATO.

PROOEMIUM.

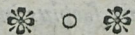
*N*octuas me ferre Athenas & tritum
saepiusque recoctum pro inaugu-
rali Dissertatione mea elegisse ar-
gumentum, quibusdam primo for-
tassis intuitu videbitur lectoribus.
At vero adfectus quoslibet, quo
magis sunt quotidiani & obuii, eo
attentioem & solertioem requirere curam, nemini
esse obscurum credo. Casum singularem clinicum,

A 3

calci

calci huius Dissertationis annexum, Illustris ac Excellentissimus Archiater Regius, Dn. D. COTHE-
NIVS, ex singulari plane, qua in me propendet, benevolentia mecum communicavit, eiusque auctoritas & mandatum, ut practicum hoc elaborarem the-
ma, me permovit. Quod tractationis ordinem spectat, ille mihi visus est convenientissimus, ut ea, quae ad intelligentiam sequentium sunt necessaria, praemitterentur. Sic dissertatiuncula tribus distincta legitur capitibus. Primo de morbo ipso, peripneumonia nempe, quaedam afferre placuit; altero de mutationibus a Venae sectione oriundis tractavi, & tertio denique Capite repetitae Venae sectionis usum, ad felicem absolvendam curationem, clarum & evidentum reddere studui, hisque veritates practicas esse aeternas, cum opinionum commenta dies debeat, aliqua ostendisse parte acquievi. Lectorem interea paucis adhuc rogatum volo, ut de primis ingenii fructibus benevolum ferre iudicium, ac omnia aequi bonique consulere velit. Deum vero Ter Optimum Maximum, ut omnes meos conatus in sui ipsius gloriam proximique salutem quam clementissime semper dirigat, supplex oro precorque.

CAPVT I.
DE
PERIPNEVMONIA.

§. I.

Peripnevmonia vi vocis significat adfectum circa pulmones; cum vero hoc conceptu morbus, quem Auctores medici denotare student, minus adaequate & complete exprimitur, distinctiorem eius notionem exhibere praestat. Est itaque Peripnevmonia *inflammatio vasorum arteriosorum per interiorem pulmonum substantiam distributorum.*

Definitio Peripnevmoniae.

§. II.

Ex anatomicis constat, pulmones esse viscus mirabili admodum gaudens structura ac compage, quod ex infinitis fere cellulis seu vesiculis, & innumerabilibus plane vasorum minimorum arteriosorum ac venosorum myriadibus quam artificiosissime est coagmentatum. Ob tenerissimam ergo suam texturam habent haec vasa vim contractilem admodum exiguam. Si vero ex quacunque causa vis vasorum contractilis imminuitur, tunc fluida ipsorum parietes magis distendunt, factaque dilatatione tanto facilius ac copiosius in talia penetrant vasa, quorum naturalis & angustior diameter accessum alias iisdem denegabat. Ex ingressu autem fluidorum

Pulmones possunt inflammari ob structuram.

§ De Venae sectionis saepius in Peripneumonia

rum in talia vasa, per quae naturaliter non trans-
eunt, & quorum parietes debito destituuntur robo-
re, oritur obstructio, tamquam palmarium inflam-
mationis fundamentum.

§. III.

*itemque ob
functionem.*

Docet Physiologia, pulmones sanguificationi
egregie inservire, quodque horum ope sanguis
non solum (qui, ob varias in multis ac diversis cor-
poris organis factas se- & excretiones, suspectam
spissitudinem, motuque celeriori maiorem acqui-
situm calorem,) iterum resolvatur ac temperetur, sed
quod insuper quoque eorum beneficio crudiores
diversaeque indolis chyli particulae intime inter se
miscantur ac ita adaptentur, ut globuli sanguinei
exinde proveniant. Sanguis autem, sero ac lymphae
non satis dilutus, calore, naturalem excedente, ex-
pansus ac rarefactus, multisque praeterea diversae
naturae ac gravitatis alius fluidi particulis refertus,
per angustos & exiles canales difficillime progredi-
tur, horum elaterem destruit & sic obstructionis
causam, quae inflammationem tamquam pedisse-
quum & indivulsam habet comitem, in viscere pro-
ducit ac sustinet.

§. IV.

*Gravis haec
est inflam-
mationis
species.*

Cuiusvis inflammationis magnitudo oritur &
aestimatur ex maiori numero vasculorum obstru-
ctorum, ipsiusque obstructionis gradu. Parenchy-
ma vero pulmonis totum quantum ex vasculis, iis-
que minimis (§. II.), est compositum. Vasa etiam ob-
tenuitatem prae reliquis sunt flexilia, neque aliis
parti-

repetitae usu excimio, singulari casu comprobato. 9

tibus magis resistentibus circumdata deprehenduntur; hinc orta in pulmonibus inflammatio non solum ob insignem vasculorum copiam longe lateque sese diffundere, sed & ob exiguam parietum resistentiam haud leve acquirere potest incrementum. Accedit, quod vasa in pulmonibus sibi invicem sint valde contigua, multique ipsorum rami admodum breves sint; oborta itaque in hoc vel illo vase stasi inflammatoria, reliqua huic inflammato contigua comprimantur, adeoque pariter inflammentur, necesse est. In brevi etiam obstructo vasculo maior semper contingit obstructio, quam in alio longiori. Ostium enim eiusmodi brevioris vasculi a fluidorum vi distendente facilius dilatatur, sicque crassiores fluidi partes pro augenda obstructionis causa facilius & copiosius transibunt. Ex hisce itaque pulmones ad inflammationem subeundam satis esse aptos breviter quidem, sed simul perspicue, evictum me dedisse iudico.

§. V.

Arterias, non autem venas posse inflammari, sufficienter iam notum est. In extremitatibus enim arteriarum ad obstructionis generationem solam esse aptitudinem, magna harum angustia & insignis fluidorum cum parietibus cohaesio declarare videntur. *Vasa* autem pulmonis *arteriosa* duplicis generis observantur; alia enim sanguinem, quem vehunt, ex ventriculo cordis sinistro, alia ex dextro recipiunt; illa *arteriae bronchiales*, & ab inventore *bronchiales* RUYSCHII vocantur, quarum rami maiores ac principales vel *arteriae aortae descendenti*, vel inter-

B

inter-

intercostali suam debent originem; haec vero nomine *arteriarum pulmonalium* insigniuntur, quarum truncus ex ventriculo cordis dextro immediate originem ducit. Morbi itaque huius sedem vel in prioris, vel posterioris speciei vasis, vel utrisque simul quaerendam esse, liquido exinde apparet.

§. VI.

Inflammationes essentialiter inter se non differunt.

Haecenus Medici nulla peculiaria signa, inflammationem in vasis bronchialibus ab illa in arteriis pulmonalibus distinguunt, cognoverunt ac detexerunt, nisi quod symptomatum ratione, & speciatim vehementiae atque durationis intuitu quaedam intercedere videatur differentia; hinc utrumque morbum indiscretim *peripneumoniae* nomine denotare ipsis solemne fuit; ob situm vero & connexionem horum vasorum omnino suspicari licet, quod, etiam si in finibus arteriarum pulmonalium obstructionis fiat initium, bronchiales tamen statim in consensum trahantur simulque adficiantur, & sic vice versa; neque etiam magnae utilitatis, in solatium qualecunque aegrotantium cedentis, esset negotium, si duplex constitueretur peripneumonia, dum in curatione nullus plane ex hac differentia usus resulare potest.

§. VII.

Inflammatio modo totalis, modo partialis est.

Ad tutiorem autem & certiorum formandam prognosin, maiorem ex mea sententia meretur attentionem diversitas, an vel uterque pulmonum lobus sit inflammatus, vel alteruter tantum malum sustineat? Fuerunt quidem, qui ex symptomatum gravi

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. II

gravitate & respiratione praesertim laboriosissima totum semper in peripnevmonia laborare pulmonem iudicarunt. Observamus enim, inquit, in phthificis, quibus totum pectus ab uno latere nonnumquam pure repletum, quod alter pulmonum lobus salvus adhuc & respiratio etiam quodammodo illaesa permaneat; si ergo vel dexter, vel sinister tantum adficeretur lobus, non ita anxia esset respiratio. Respondeo autem ad haec, etiam in aliis morbis maximam saepius adesse pectoris angustiam & respirationem difficilem, ubi nulla tamen in pulmonum viscere praesens est inflammatio. Ratio potius difficilioris huius respirationis, in peripnevmonia, a febre coniuncta peracuta dependet; cum in phthificis vero tantum febris gradum non observemus, hinc respiratio etiam in iisdem liberior esse potest; proinde etiam experientia isti adserto contradicit, dum aegrotantes saepius de dolore unius tantum lateris conqueruntur, & sectiones cadaverum hoc morbo extinctorum testantur, unum pulmonis lobum solum fuisse inflammatum & corruptum deprehensum, sine ulla notabili alterius labe. Exemplum eiusmodi suppeditat promptuarium observationum medicarum locupletissimum, *Acta scilicet Naturae Curiosorum*, in quorum *Cent. IV. Obs. I.* sectionis magni Germaniae Principis, peripnevmonia defuncti, mentio fit, simulque declaratur, sinistrum pulmonum lobum solum fuisse adfectum. Concedimus interim, quod uterque pulmonum lobus saepe saepius in hoc morbo inflammetur, tunc autem vehementissimis ille stipatus incedit symptomatibus, vix-

12 *De Venae sectionis saepius in Peripnevmonia*

que unquam vel rarissime curatur. Sic modo allegata *Acta Natur. Cur. Vol. III. Obs. XXVII.* exhibent talem casum inflammationis peripnevmonicae utriusque lobi.

§. VIII.

*Cognitio
morborum
historica
est utilis.*

Recta & vera morborum diagnosi primum & unicum est felicitis curationis fundamentum. Talem vero cognitionem morborum historiae, a prudentioribus & peritis artis salutaris doctoribus consignatae, optime procurare valent. Harum enim ope veram aegritudinum indolem ac causam, nec non symptomatum genuinam investigare & explicare possumus originem. Praesentis itaque tractationis ratio postulat, ut ad ipsam historiam peripnevmoniae nos accingamus illamque succincte exhibeamus.

§. IX.

*Peripnev-
moniae hi-
storia.*

Veteres cum recentioribus amica quasi conspiratione consentiunt, quod peripnevmonia ingruat cum insigni admodum horrore ac frigore, quem statim excipit vehemens aestus, brevi ita increbescens & ad delirium usque saepe invalescens, ut febrim peracutam continuam constituat, concurrentibus insuper corporis lassitudine viriumque notabili prostratione, capitis vertiginosa perturbatione ac turbulento dolore. Coniunctum porro habet pulsum celeriore, durum & inaequalem; adest plenaria appetitus prostratio, turgescencia venarum colli, fitis intensior, faciei rubor, oculorum intumescencia, cum siccitate & inflatione linguae. Urina, quae mingitur, tineta satis apparet, clara tamen & pellucida est,

est, ac colorem monstrat rutilantem & flammeum. Succedunt agrypniae, praecordiorum angustia, respiratio difficilis, parva & anhelosa, praecipue si infanum latus decumbunt, summa denique orthopnoea, ut ad suffocationem evitandam erecti saepe sedere cogantur, cum dolore quadantenus obtuso gravativo ac profundo, versus spinam dorsi se extendente, ac inprimis sub inspiratione & tussi sese exacerbante, aegrotosque molestissime adficiendo. Tussis, statim in principio concurrens, est sicca & frequens; sub morbi autem progressu variat, ita ut circa tertium vel quartum diem humida evadat; materiae etiam color, consistencia & copia tunc mutatur, dum primo mucus tantum tenuis & spumofus reiicitur, qui dein fit cruentus & denique purulentus.

§. X.

Omnia haec symptomata simul sumta constituent peripnevmoniam, & Medicum de eiusdem praesentia certum reddere possunt; ex illis autem nonnulla statim in principio adsunt, & *essentialium ac pathognomonicorum* nomen iure merentur, cuius generis sunt, febris acuta continua, tussis frequens, respiratio difficilis & fervida, dolor gravativus, intumescencia venarum colli, rubor faciei obscurus, pulsus celer, durus & inaequalis. Quaedam etiam ex his tanquam effectus ex suis causis subsequuntur, uti sunt: decubitus corporis inquietus, plenaria ciborum averfatio, sitis, linguae tumor & ariditas, urinae conditio, pertinaces vigiliae, capitis dolor, & si gravior fuerit morbus, ipsa deliria.

Signa pathognomonicorum peripnevmoniae.

§. XI.

*Unde febris
in peripnev-
monia?*

Ad febrem hanc acutam producendam non una, sed plures simul agentes causae concurrunt; obstructio nempe, irritatio & materia acris salina, vel statim in initio praesens, vel sub morbi incremento producta & generata, ut febris eiusmodi ardens excitetur & ad tantum vehementiae gradum evehatur, symbolum suum quam maxime conferunt. Obstructis nempe vasculis arteriosis motus sanguinis progressivus per reliquos ramos, cum obstructis his vasculis connexos, ut fiat celerior necesse est. In peripnevmonia sunt rami arteriae bronchialis obstructi; hi autem cum arteria magna, ex qua in omnes totius corporis partes sanguis diffunditur, connexi sunt; hinc, ut per totum corpus motus progressivi observetur incrementum, sequitur. Crescente autem causa, crescit etiam effectus; quo plures itaque arteriae bronchialis rami sunt obstructi, eo celerior in reliquis magnae arteriae canalibus motus erit progressivus. Ex antecedentibus autem patet (§. II-IV.), non solum fieri posse, ut multi huius arteriae rami facili negotio obstruantur, sed patet etiam ex observatione (§. VII.) adducta, si non omnes, plurimos tamen huius arteriae rivulos revera fuisse occlusos. Motus ergo sanguinis progressivus ut & in peripnevmonia naturalem longe superet, non est quod dubitemus; aucto vero motu progressivo, augetur quoque intestinus, & sic oritur febris: sanguis enim hac ratione magis resolvitur, pluresque igneae, quam aliae particulae, magna vi agente praeditae, liberantur, quae sui iuris factae, exitu tamen e corpore

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 15

pore interclusae, solida vehementer stimulando, febrem non solum produciunt, sed eius etiam durationis atque exacerbationis causa existunt.

§. XII.

Dum arteriae pulmonales secundum §. V. hoc in morbo pariter obstructionem patiuntur, sanguis, a vi cordis ventriculi dextri in eas delatus, a venis rite excipi & ad cordis ventriculum sinistrum transferri nequit. Regurgitat itaque & refluit ad ventriculum dextrum, magnamque simul (ob molem adauctam ex continuato adfluxu per venam cavam,) excitat sensationem. A sanguine ita magis coacervato fibrae huius ventriculi nimis diducuntur, & nervi, hisce fibris intertexti, distenduntur, quae tensio nervis ventriculi sinistri ob consensum communicata, vehementiorem in fibris muscularibus producit contractionem; naturali vero minor sanguinis moles ad hunc ventriculum per venas delata, haud satis resistit, adeoque validiori motu in arterias impulsus celeriter per corpus progredi debet; ex celeriori autem progressu dependent effectus, qui adaequatam febris constituunt causam (§. II.). Irritatio ergo in corde producta febrim acutam in peripnevmonia accendere valet.

§. XIII.

Dum ergo materia acris & salina irritationem & obstructionem efficit, sicuti infra in enarrandis peripnevmoniae causis monstrabimus, utique hinc febrem quoque ab ea concitari posse patet, & quoniam in omni inflammatione maior praesto est particularum

Idem argumentum continuatur.

Uterior continuatio prioris argumenti.

cularum acriorum proventus, quarum actio eo maxime vergit, ut massae sanguineae immixtae, inducta simul vasorum excretoriorum coarctatione, fluidi rubicundi globulos magis resolvant, fortiterque in solida agant, febrem insigne exinde capere incrementum veritati convenit.

§. XIV.

*Unde tussis
in peripneumonia.*

Tussis in hoc morbo duplicem agnoscit causam; vascula enim obstructa, vesiculas aëreas perreptantia, vel ob maius, quod nata sunt, volumen, ipsas vesicularum fibrillas distendunt, sicque ad maiorem contractionem stimulant, vel tunicae harum vesicularum, expansis suis vasis cum aliis magis contiguae & propinquiores redditae, frictionem patiuntur, quam maiorem & insolitam sensationem dein motus excipit sensationi proportionatus. Dum vero sub inspiratione vesiculae aëre repletae urgentur, ut magis adhuc erga se invicem accedant pluribusque in punctis sese contingant, manifesta inde patet ratio, cur adeo frequenter aegrotantes tussiant, imprimis cum insuper quoque materia acris, sub inflammatione praesens inque sensibiles has partes vel ex massa sanguinea delata, vel ex vasculis obstructis, cum quibus praedictae vesiculae cohaerent, secreta, magnam habeat vim, talem violentum & praeternaturalem producendi effectum.

§. XV.

Unde respirationis incommoda?

Quia in peripneumonia vasa obstructa multo & crasso sanguine sunt referta, aëri non solum in vesiculas intranti harumque expansionem efficienti, maiore

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 17

maior inde enascitur resistentia, sed ob tumorem in-
simul etiam vesiculae, quaquaversum pressae, vel
plane non dilatantur, vel saltem impediuntur, quo
minus naturale saltem dilatationis spatium emetiri
queant; oritur hinc difficilis respiratio & dolor ille in
pectore gravativus. Halituum autem ex ore emis-
sorum insolitus feryor, sufflaminatum aëris liberio-
rem ingressum internumque in pulmonibus praeter-
naturalem aestum pro causa agnoscit. A decubitu
in latus sanum respiratio magis omnino erit impedi-
ta, dum ab obstructo pulmonis lobo alter integer
adhuc ac sanus quoque comprimitur suoque mune-
re libere fungi haud valet; situs e contrario erectus
respirationem liberio rem reddit & obtusi doloris in-
signem adferre videtur mitigationem: sub decubi-
tu enim corporis in alterutrum latus, totum pulmo-
num pondus aëri ingredienti maius substernit im-
pedimentum, & sanguis facilius ac maiori copia sub
hoc, quam sub erecto situ, ad vasa ruit.

§. XVI.

Ventriculus dexter, ob denegatum circulum *Unde tu-
mor vena-
rum colli &
ruber fa-
ciei?*
in arteriis pulmonalibus, sanguine magis repletus,
cruorem ex vena cava adfluentem non admittit; ve-
na itaque haec etiam repletur & in ramificationes
adnexas maiorem exserit resistentiam, unde sanguis
in venas colli totiusque faciei copiosius restagnat, in-
deque parietum dilatatio ac tumor oritur. Sed cum
hac ratione sanguis arteriosus novam insimul resi-
stentiam sentiat, eiusque motus graviter impedia-
tur, hinc in extremitatibus arteriarum globulos san-
guinis

C

guinis rubicundi copiosius colligi, facile pater. Ex numero vero maiori globulorum sanguinis rubicundorum, in vasis collectorum, auctior partium dependet rubor; adeoque liquido exinde adparet, cur facies in peripneumonia rubescat.

§. XVII.

Unde decubitus aegrorum molestus?

Valde impeditum respirationis negotium (§. XV.) & cordis a sanguine distensio molestam omnino aegrotantibus creat sensationem anxiosque illos de vitae periculo reddunt. Sollicite itaque ingratae huius sensationis mitigationem quaerentes, modo huc, modo illuc se convertunt, supini iacent, ad latera decumbunt, situm etiam erectum eligunt; nullibi autem exoptatam inventientes quietem & allevationem, indefinenter corpus irrequieti ictigant.

§. XVIII.

Unde pleuraria appetitio?

Quae alias in homine sano ciborum desiderium excitare solent causae, debitum nempe ventriculi robur ac liquorum resolutioni & digestioni alimentorum inservientium iusta & sufficiens quantitas & conditio, sub statu inflammationis pulmonum deficiunt; hoc enim tempore sanguis impetuosus ac celerius per arteriosa vasa ad singulas corporis partes defertur, similiterque per venas revehitur, unde fluidum nerveum etiam magna in copia in cerebro elaborari nequit, ipsaque ventriculi vasa cruore vitali haud satis perfundi possunt. Iam vero in legitima fluidi nervei quantitate, & decenti vasorum cum sanguine bene constituto repletionem, unicum roboris fundamentum consistit, & sub impetuosiori sanguini.

sanguinis progressu liquoris gastrici, pancreatici ac salivales modica sit secretio; insuperque tandem sub ingenti aestu febrili tota sanguinis mixtio immutatur fluidaque inde secreta alienam omnino induunt naturam: hinc merito ventriculum in corpore, ubi pulmones laborant, naturali destitui tono, & liquores digestionem promoventes huic officio plane ineptos deprehendi, non est quod miremur.

§. XIX.

Sitis ac linguae ariditas humidi defectum denotant, & partim a febre & frequenti respiratione, partim etiam a salivae defectu originem ducunt. Febris enim non solum tenuissimas & mobilissimas sanguinis partes consumit ac dissipat, sed ob salium etiam & ignearum particularum liberationem harumque vehementiorem actionem, spasmum excitando limpidissimi fluidi secretionem, eiusque circum per minima vasa, sufflammat. Sub frequenti porro respiratione aer non solum cum impetu quodam pulmones ingreditur, fervidusque iterum ab ipsis emittitur, sed & ita celeriter motus, ignisque particulis refertus, humidum in linguae ac faucium superficie haerens facillime abripit & secum evehit, partesque exsiccando, strictionem inducit, & tali ratione efficit, quo minus ex arteriolarum finibus novum iterum humidum sufficienti in quantitate exsudare queat. Et dum omnes in eo consentiunt Medici, salivam inter alios egregios usus hoc quoque emolumentum praestare corpori, ut interior oris ac faucium cavitas ab ea lubricetur & humectetur, utique

Unde sitis
& lingua
arida?

que hinc ex ipsius defectu, qui a nimio aestu febrili & humorum tenuiorum aqueorum consumptione oritur, sitis quoque inferri & ariditas oris augeri debet.

§. XX.

Unde urinae conditio mutata & aliorum symptomatum ortum dependeat?

Sanguis, praesente pulmonum inflammatione per arteriam magnam motus, paucas tantum partes crassiores in se continet, magisque resolutus deprehenditur (§. XVII.). Urina ergo, quae hoc tempore secernitur, clara est, ab admixtis autem pluribus particulis igneis & salinis colorem naturalem flavescens in rutilantem ac flammeum mutat. Pertinaces denique vigiliae, capitis dolor, ipsaque deliria, tam ob valde impeditam respirationem, quam ob febrem eiusque effectus, ordinarie accedere solent.

§. XXI.

Quae sit causa proxima morbi?

Proximum nunc est, ut, expositis signis morbum nostrum manifestantibus, ad causas progrediamur; his enim rite perspectis, indicationes pro ipsarum remotione facilius formari poterunt, melius quoque elucefcet, quodnam remedium ad morbum debellandum praecipue commendari debeat. Peripneumonia autem est morbus inflammatorius (§. I.), cumque in omni inflammatione primum adsit stasis sanguinis cum obstructione minimorum vasculorum coniuncta, haec utique *proximam* eius constituit *causam* & reliqua omnia, quae stasin & obstructionem talem producere valent, pro *caussis* huius morbi *antecedentibus* habenda erunt.

§. XXII.

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 21

§. XXII.

Has vero inter *nimia sanguinis quantitas* primum occupat locum. Sanguis enim copia excedens a vi cordis & arteriarum tardius movetur, pressio tamen & reactio vasorum in sanguinem est maior; ob motum ergo tardiozem, cum maiori vasorum pressione coniunctum, spissitudo inducitur, dum partes serosae & tenuiores facile secedunt & a coniunctis gravioribus rubicundis dissociantur; hinc crassiores particulae rubicundae, arctius coeuntes, pristinam amittunt fluiditatem. Talis itaque sanguis ad motum per minima vasa, qualia etiam sunt in pulmonibus, continuandum, est ineptus, hinc in arteriarum extremitatibus subsistens, parit obstructionem: sanguis enim copiosus dilatat nimis & expandit vasa, sicque non solum robur ipsorum naturale infringit, sed dum nervi pariter comprimuntur, horumque fluido liberior accessus denegatur, vim quoque vitalem imminuit; vasa autem debilitata humores in alveis suis colligi, ibique statim concipere facillime permittunt.

*Plethora est
caussa ante-
cedens hu-
ius morbi.*

§. XXIII.

Depravata etiam sanguinis qualitas pulmonibus nostrum morbum conciliare valet. Quod spissitudo hoc praestet, §. anteced. vidimus: spissus enim sanguis aequae ac abundans, ob maiorem resistentiam, vim cordis & arteriarum contractilem insigniter imminuit, sicque motum tardiozem efficiendo, ut per minima vascula transire nequeat, obicem ipsi ponit. Facilius itaque talis sanguis in hoc, quam in

*Nec non
morbofa
qualitas.*

C 3

alio

alio viscere, vasa obstruere potest, sique insuper acris fuerit, tunc fines arteriolarum constringendo, ut a tergo urgens humor ulterius debite progredi nequeat, quam maxime impedit.

§. XXIV.

Itemque inordinatus motus progressivus.

Motui etiam fluidorum aberranti tribuere possumus efficaciam, producendi in pulmonibus obstructionem. Nam si hic iusto sit celerior & impetuosior, humores inde magis expandentur, vique majori in vasorum parietes impulsis, horum conditionem ita immutare valent, ut per orificia dilatata penetrare quidem possint, ulterius autem sese movere haud valeant.

§. XXV.

Transitus ad reliquas causas.

Occasionales pariter seu remotae causae, quae sanguinis & fibrarum vasculorum dispositione concurrente, in pulmonibus statim & subsequenter inflammationem efficere possunt, nobis nunc perlustrandae veniunt. A Medicis procatarticae hae causae in naturales, non-naturales & praeternaturales plerumque dispefcuntur, huncque ordinem pariter quoque in praesentiarum observare placet.

§. XXVI.

Enarratio causarum naturalium.

Ex classe naturalium primo se offert temperamentum melancholicum & sanguineum. In illo fluida ordinarie spissiora deprehenduntur; hinc quoque ad inducendam vasorum minimorum pulmonalium obstructionem, ipsumque hunc affectum excitandum,

tandum, satis omnino proclive & aptum est. In hoc autem iusto maior sanguinis quantitas facile generatur, quae, minorum & angustiorum vasorum elasticitatem imminuendo (§. XXII.), per arteriarum extremitates non promte satis fluere valet; sed moram ibidem necesse cogitur. Absolute quidem & vix non semper temperamentum cholericum & phlegmaticum ab hoc morbo excluditur, cum, experientia teste, praesentibus causis agentibus vehementioribus, eodem interdum morbo subiecta iisdem praedicta adficiantur; rarius tamen id fieri, sat validae comprobant rationes: in phlegmaticis enim vasorum aequae ac reliquarum partium mollium textura laxa magis occurrit, humoresque particulis activioribus salino-sulphureis minus abundant; vasa ergo facile quidem dilatantur, sed dum dilatatio, ob debilem cordis & arteriarum vim, exigua saltem est, stases facile quoque iterum remouentur, & ob sulphurearum partium minus abundantem copiam quiescentes succi non tam cito, ac alii, resolvuntur. Cholericis autem a benigna natura vasa amplioris diametri & sat firmae texturae nati sunt; hinc sanguis in sinibus arteriolarum non aequae facile, ac in reliquis temperamentis, subsistere potest.

§. XXVII.

Secundum locum in ordine harum causarum sibi vindicat *aetas iuuenilis ac virilis*, utpote quae, *Continuatio prioris.* iuxta venerandi senis, HIPPOCRATIS, *Aphor. XXX. Sect. III.* ad peripnevmoniam quam maxime est disposita. Corpora enim huius aetatis abundantiori plerum-

plerumque sanguinis copia sunt repleta, & dissipatis a vegeto solidorum motu serosis & lymphaticis partibus, maior ad spissitudinem inducitur proclivitas. Proinde quoque in hac aetate frequentiores contingere solent sanguinis ad pectus congestiones, imprimis autem, si antea praegressa fuerint molimina ad narium haemorrhagias, vel tales etiam largius fluentes aut sponte substiterint, aut adstringentibus intempestive adhibitis fuerint suppressae, adeoque tunc facile & stases sanguinis & obstructions vasorum in talibus subiectis contingere possunt, prout hoc fusius demonstravit Illustr. b. m. HOFFMANNVS, in Dissert. de aetatis mutationibus morborum causis. Habet proinde quaelibet aetas peculiare suos morbos, quorum ratio partim successivae solidarum partium evolutioni, per aetatis periodos evenienti, partim etiam earundem in structura & vigore sensim sensimque contingenti mutationi potissimum adscribenda erit. Ipsa quoque pulmonum constitutio nativa, in vasorum flacciditate, horumque interdum vitiosa conformatione consistens, huncce morbum frequentius invitat. Sic iam olim STRAVSSIVS, in *Palaestrae medicae Part. II.* adnotavit, nonnullos, ob talem debilitatem a parentibus nactam, annua fere peripneumonia correptos fuisse.

§. XXVIII.

*Uterior
continua-
tio.*

Porro quoque huc referri debent *sexus virilis & strictior corporis habitus*: sexus enim sequior, ob catameniorum fluxum, plethoram non tam facile alit, & ob vasorum mollitiem rarius inflammationibus est exposi-

expositus; hinc nisi mensum vel lochiorum retentio ac suppressio concurrant, virilis prae sequiori sexu hunc adfectum frequentius patitur. In strictiori ac densiori corporis habitu salutare transpirationis negotium facile turbatur, unde ad statum plethoricum magna oboritur dispositio, tuncque inutilium & acriorum partium in corpore retentio blandam humorum temperiem ita immutare valet, ut comoda accelerando huic morbo praebeatur occasio.

§. XXIX.

Ex *non-naturalibus rebus* inprimis aër *nimis frigidus*, quandoque etiam calidior nimisque gravis ac levis, agmen quasi ducunt. Aër enim *nimis frigidus*, praeter noxios illos effectus, quos in toto corpore monstrat, in pulmones praecipue, quorum iuratus quasi hostis existit, perniciosam suam exferit efficaciam, sanguinem nempe inspissando & condensando, vasaque constringendo & coarctando, hinc statim producendo ac ulteriorem & decentem fluidorum motum sufflaminando. Nimis calidus e contrario sanguinem expandit, serum subtile ac blandum dissipat & vasa ultra elaterem naturalem dilatat. Cum vero quoad maximam partem massa sanguinea a sero, globulis rubicundis interposito, fluiditatem suam obtineat, hoc ablato cohaesionem partium augeri hincque spissitudinem produci, necesse est; spissa autem fluida, dum per vasa nimis dilatata progrediuntur, facile in iisdem subsistunt, eorumque alveos obstruunt. Aër nimis gravis vasa tam totius corporis, quam pulmonum, comprimit & angustiora red-

*Enarratio
causarum
non-naturalium.*

D

red-

reddit, unde dein facile in iisdem, concurrentibus aliis caussis, stases sanguinis subsequenter evenire possunt. Aër denique nimis levis, in quantum sanguinis elasticitati non sufficienter resistit, nimiae vaporum ferorum ac lymphaticorum expansioni limites ponere haud valet. Tanto maiorem vero tales aëris conditiones corpori noxam adferent, si effluvia acra, arsenicalia, corrosiva, adstringentia, huiusque commatis alia in se contineat. Experientia enim comprobavit, quod peripneumonia hac ratione epidemica saepius fuerit inducta, cum funesto in plurimis aegrotantibus subsequente eventu. Multos quoque mortalium hic morbus iugulat, si crebrioribus tempestatis vicissitudinibus & mutationibus aër alteratur, dum auram frigidiorē inopinato excipit calidior, & vice versa, secundum HIPPOCRATIS *Aphor. 1. Sect. III.*

§. XXX.

Continuatio prioris.

Aëri succedunt *alimenta & potulenta*, praesertim viscida nimis, acida & acra, copiosius frequentiusque adsumta, cuius generis carnes sunt pingues, salitae & fumo induratae, omnia piscium genera, fungorum species, fructus horaei, farinacea ex ovibus & butyro confecta, acetaria, aromata, nec non cerevisiae crassiores nimis lupulatae, acidae, vina austera, generosa, acida & spiritus vini. Omnia haec partim multas in se continent cruditates, difficillime digeruntur & impurum viscidumque producunt sanguinem, partim etiam (quod speciatim de potulentis adductis valet) sanguinem coagulando & vasa constringen-

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 35

stringendo, ad affectum huncce producendum multum omnino conferunt.

§. XXXI.

Non minus quoque huc referendi sunt *nimii* *Ulterior corporis motus*, sub durioribus praecipue laboribus, *tractatio* itemque cursitationibus, saltationibus & equitationibus, imo & vehementioribus clamoribus & vociferationibus concitati. Limpidissimum enim humidum excedentes tales motiones magis, quam par est, evacuant, sicque sanguinis massa non solum spissior & acrior redditur, sed tonus etiam partium solidarum & vis vasorum vitalis imminuitur. Cum his quoque *adfectus animi vehementiores ac vigiliae diutius protractae*, coincidunt, eademque ratione in humores vitales ac pulmonum vasa noxium effectum exerunt. *Quies vero nimia*, dum circulum sanguinis reddit tardio rem, insimul se- & excretionum successum legitimum impedit, unde partim vasorum robur infringendo, partim fluidorum quantitatem augendo, ut in minimis arteriosis vasculis stagnationes oriantur, efficere valet. *Somnus quoque longior & tristes animi adfectus* similem inferunt noxam. Ultimo denique loco huc referenda sunt *excernenda & retinenda*, in quantum eorum excessu vel defectu vis corporis naturalis immutatur, & sanguinis crasis eiusque puritas ac fluiditas alteratur ac inquinatur, quorsum inprimis pertinent insensibilis transpiratio, haemorrhagiae ordinariae, vel per nares, vel haemorrhoides mensumque fluxum contingentes, unacum venae sectionibus iam adfuetis, quae omnia, quoti-

36 De Venae sectionis saepius in Peripneumonia

quotidiana experientia teste, perquam frequenter prima etiam peripneumoniae fundamenta, in plethoricis maxime subiectis, ponere solent.

§. XXXII.

Causae remotae praeternaturales.

Ex *caussis praeternaturalibus* varii morbi in corpore iam praesentes, vel praegressi, peripneumoniae quoque viam sternere valent; tales autem sunt, tota februm tam intermittentium, quam acutarum cohors, obstructions & inflammationes aliarum partium vicinarum, viscerum praecipue abdominis, maxime vero angina vera quomodocunque turbata, itemque materia arthritica, morbillosa, variolosa & scabiosa, sinistro cum eventu ad interiora retrocedens & repulsa. Saepius etiam hic adfectus haemoptysin & dysenteriam praemature cohibitam, itemque spasmos improvide sedatos, ulcera antiqua intempestive consolidata sudoresque tam universales criticos, quam particulares pedum suppressos, excipit, quibus omnibus tandem adhuc pari iure adnumeranda sunt vomitoria drastica inconvenienter oblata, varia venena adsumta, pectoris graviores concussiones, sub casu ab alto vel ictibus vehementioribus contingentes, aliaeque huius commatis iniuriarum externae.

§. XXXIII.

Prognosis huius morbi.

Tractationis ordo nunc ad *prognosin* nos ducit, de qua pauca saltem, ad scopum nostrum pertinentia, subiungere placet. Est autem hic adfectus, ob summam organi ad vitam necessitatem, situm cordi maxime vicinum, sanguinis stagnantis copiam, & vasculorum

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 37

lorum eximiam teneritudinem, facile destruendam, fonticus omnino, gravis & periculi plenus. Summo hinc iure CELSVS *de Medicina, Lib. IV. Cap. VII.* affirmat, peripnevmoniam vehemens & acutum esse malum, quod plus periculi, quam doloris habet, paucosque ea correptos evadere; & hoc sane eo certius contingit, si uterque pulmonum lobus ex praegressis gravioribus causis fuerit inflammatus, & si adhibitis optimis remediis gravissima symptomata, febris, anxietates, difficilis respiratio, vigiliae, inexplibilis sitis, viriumque prostratio, nullo modo remittant & mitiora evadant, sed potius ingravescant, ita ut respiratio summe difficilis, suffocationem minitans reddatur, delirium perseveret, extrema frigida evadant, & lipothymiae, cum facie Hippocratica, accedant.

§. XXXIV.

Valet tamen etiam & hic, quod HIPPOCRATES *Aphor. 9. Sect. II.* de morbis acutis in genere *Continua-* pronunciat, acutorum morborum praedictiones esse *tio.* incertas. Ipsa sane experientia, optima Medicorum magistra, assertum hoc de peripnevmonia verum esse, saepius confirmat. CELSVS quoque *Lib. II. Cap. VI.* non dissentit, *frustratur interdum,* inquit, *spes, & moritur aliquis, de quo Medicus securus primo fuit.* Optima autem circa prognosin formandam, tam in reliquis omnibus morbis, quam potissimum in nostro affectu inflammatorio, observanda regula illa est, quam GALENVS in *Prognosticorum Libro VI.* tradidit, ut nempe vis morbi cum aegri facultate conferatur; quam arduum autem & difficile hocce sit negotium, artis exercitium abunde testatur.

D 3

§. XXXV.

*Prognosis
de salutari
eventu.*

§. XXXV.
Quicquid autem salutis felicisque eventus in hoc morbo sperandum est, venerandus senex HIPPOCRATES in *Coacis prænotionibus* concisè quidem, sed eleganter paucis comprehendit: *Bonum, inquit, est, si facile aeger morbum sustineat, sputum promptè expuat, facile spiret, non extrema siti affligatur, somni, sudoris & urinae excretio laudabiliter fiat; contraria mali ominis sunt.* Hinc iuxta eiusdem *Aphor. 16. Sect. VI.* si diarrhoea peripnevmoniae succedat, malum iudicatur, & iuxta *Aph. u. Sect. VII.* phrenitis ex peripnevmonia mortem iamiam accedere declarat.

*Frequens
est peri-
pnevmo-
niae recur-
sus.*

§. XXXVI.
In nullo autem viscere inflammationes facilius, quam in pulmonibus, recurrunt: prostant enim exempla eorum, qui cum sanitate vix in gratiam redeunt, eodem iterum morbo sunt adfecti, nec non eorum, in quibus morbus bis, ter, quater quotannis vestigia repetiit; & licet etiam non semper inflammatio denpò recrudescat, ad periculosas tamen congestiones, molestos dolores, sexcentosque alios adfectus occasionem præbet ac viam pandit.

*Generalia
ad curatio-
nem spe-
ctantia.*

§. XXXVII.
Explanatis sic iis, quæ ad affectus huius theoreticam considerationem spectant, quousque quidem imbecillioris ingenii id permiserunt vires, pauca quaedam adhuc de eiusdem curatione merito erunt subiungenda. Cum ergo peripnevmonia sit inflammatio, hæcque ab obstructione vasorum minorum arteriosorum dependeat, utique hinc circa mede-

medelam eidem ferendam praecipue solliciti esse debemus, ut sanguis vasis impactus liberiorique motu destitutus iterum expediatur, pristinoque circulo restituatur; quodsi autem haec intentio a Medico impetrari nequeat, tunc de blanda sanguinis subsistentis suppuratione, purisque per sputum evacuatione serio est cogitandum; dein symptomatum quoque urgentium ratio habenda, viribusque tam totius corporis, quam partis adfectae, decenter est prospiciendum; totius tamen curationis cardo cum in primae indicationis executione consistat, media huc facientia ut aequa iudicii lance a nobis ponderentur, operae omnino pretium erit. Pro reliquis adductis indicationibus perficiendis, partim in scriptis doctissimorum Practicorum, partim ipso in casu clinico, huic Dissertationi annexo, convenientia iam adducta prostant media, ut fusiori illorum enumeratione merito superfedere queamus. Est autem inprimis Venaesectio, & quidem saepius repetita, egregium illud remedium, in quo & Medici & aegrotantes exoptatum plerumque inveniunt auxilium, de qua idcirco nunc seorsim agere, eiusque tam generales, quam specialiores, in hoc potissimum affectu se se manifestantes salutare effectus, paulo exactius exponere placet.

CAPVT II.

DE

VENAESECTIONIS GENERATIM SPECTATAE EFFECTIBVS SALVTARIBVS.

§. XXXVIII.

Inter tot multa egregiaque satis, interna aequae ac *V.S. egregii*
exter-

remedii no-
men mere-
tur.

externa remedia, nullum esse omnino, quod sanguinis subtractioni ex venis palmam praeripere possit, iure meritoque putamus. Primis statim inventionis suae initiis, ob insignem utilitatem summamque efficaciam, quam cito praestat, Medicis ita se se commendavit, ut maiores nostri in gravioribus quibuslibet morbis vix unquam eam neglexerint, & si ab ERASISTRATO ACHELMONTIO & paucis quibusdam aliis eorum affectis discesseris, nullum sane Medicorum de eximia eius efficacia, si congruo in primis tempore adhibita fuerit, dubitantem deprehendes. De effectibus ergo in genere ab hoc remedio expectandis ut in praesenti tractatione paucis nunc agamus, specialiores denique, ad praesentem morbum spectantes, subiungamus, ipsa tractationis ratio iure suo postulat.

§. XXXIX.

Diversus
V. Suis finis.

Per Venaesectionem sanguinis non solum massam imminuere, ipsiusque adfluxum in parte quadam adfecta ad aliam huic vicinam deducere, sed motus etiam directionem huius fluidi alterare & immutare possumus, ita quidem, ut partes, ad quas rapidiori antea ferebatur circulo, nunc tardiori irroret flumine, & ad alias, ab adfectis remotas, maiori proferet celeritate. Quid itaque Medici per *Venaesectionem evacuatoriam*, quidque per *derivatoriam* & *revulsoriam* denotatum velint, clare ex hisce intelligitur.

§. XL.

Variae san-
guinis con-
ditiones.

Cruorem vitalem, quando sanitatem laedit, vel *quantitate*, vel *qualitate*, vel *motu* peccare, tam ratio, quam

quam experientia docet. Peccat autem *quantitate*, si copia vel excedit, vel deficit, & *qualitas* laborat vitio, si sanguis vel spissus, vel tenuis nimis deprehenditur; *motus* etiam a naturali desectit ordine, si est aut iusto velocior, aut tardior, aut erroneus & irregularis.

§. XLI.

Excessus sanguinis in quantitate dicitur *plethora*, haecque, secundum HIPPOCRATEM, valetudinem vitiat. Superius iam (§. XXII.) noxiorum quorundam effectuum, qui a plethora oriuntur, mentionem fecimus, adeoque non opus erit ut fusius eosdem hinc iterum enarremus. Sub V. S. Sanguis emittitur, adeoque quantitas eiusdem imminuitur; sublata itaque causa, eiusdem quoque effectus tolli, facile patet. Hinc fluida in corpore plethorico post V. S. nem non solum amissam recuperabunt fluiditatem, sed solidis etiam debilitatis robur iterum restituetur. Nam cor totumque systema vasculosum non ita amplius dilatari, ac fluidum nerveum debita in copia secerni & intra vasorum parietes deferri potest. Cessat praeterea naturalis illa vasorum reactio fortiorque eorundem in sanguinem pressio, unde pars serosa globulis rubicundis manet intermixta, horumque globulorum ulterior impeditur cohaesio. Cor etiam & arteriae, dum, ampliori dato spatio & remota resistentia, arctius sese contrahunt sanguinemque maiori vi ac celeritate movent, ut ipse in minores partes dividatur perque minima vascula legitime transeat, efficere valent.

*Effectus
V. S. Suis in
plethora.*

E

§. XLII.

*Effectus
V. Suis in
spissitudi-
nem.*

§. XLII. Plethora merito tanquam fons, unde spissitudo emanaverat, potest considerari; hinc cum Venae sectione illam removeat, membranarum arteriarum maius robur conciliet, cordis & vasorum systolen vegetiori motu cieat, totamque humorum massam concitatiore ac expeditiori circulo propellat, facili sane negotio eius ope praestare possumus, ut, detracta ex incisa vena sanguinis portione, arctior globulorum contactus iterum reddatur laxior, motui oblectantes partes ad minimorum vasorum extremitates promptius amendantur, & sufflaminatae se- & excretiones in naturalem ordinem redigantur.

*Effectus
V. Suis,
quando san-
guis in cor-
pore deficit.*

§. XLIII. Aliter cum V. S. comparatum est, si ea ministratur in corpore, ubi purpurei laticis defectus praefens est. A sanguinis enim paucitate cor & vasa non rite expanduntur, systole ac diastole languescit, humores languidiori motu procedunt, & fluidi nervi aliorumque succorum utilium secretio retardatur; hinc diameter vasorum fit iusto minor, extremitates illorum sensim coarctantur, ac globuli rubicundi, non decenter agitati fortiusque cohaerentes, sanguini inducunt visciditatem, unde salubres non solum secretiones sufflaminantur, sed debitum etiam corporis robur mirum in modum infringitur atque destruitur; viscerum ergo laesiones ac humorum stases mox inde deinceps prodeunt. Magis itaque imminuta tali in subiecto sanguinis quantitate, ut recensita mala, ob causae manifestius augmentum, magis

magis in dies increfcant firmioresque in corpore radices agant, prono fluit alveo.

§. XLIV.

Vena cum incidatur homini, ubi massa sanguinea respectu quantitatis & qualitatis modum servat & debite est constituta, sanitatis integritatem corrumpi & corpus omnibus malis, a sanguinis paucitate oriundis, addici debere, quilibet cognoscat. Temerarie itaque agunt ii, qui sola ex consuetudine sanguinem aliquoties per annum mittunt, aut alii mittendum consulunt. Iure meritoque tales reprehendit Illustr. b. m. HOFFMANNVS, in *Med. systemat.* Tom. IV. Part. V. Cap. III. in sanguine, inquit, nisi exundet, virium latet thesaurus, qui si subtrahitur, minima vascula concidunt & angustantur, unde & utilium succorum secretio & inutilium excretio imminuitur.

Effectus huius remedii sub bona ac decente sanguinis conditione.

§. XLV.

Neque admittenda etiam erit V. S. si sanguis, quantitate integer, qualitate vel spissa, vel tenui, aut motu solito tardiori peccat. Talem enim sanguinis evacuationem, dum paucitatem molis comitem habet, effectus §. XLIII. adducti certissime excipiunt; quoniam tantum abest, ut motu cordis ac arteriarum systaltico ac diastaltico languidiori reddito, vique corporis fracta, succorum vitalium in orbem circuitus celerior fiat atque erigatur, ut potius magis retardetur, & humores minori vi per canales suos transmittantur.

Quid oriatur in corpore per V. S. nempe si sanguis qualitate & motu peccat.

§. XLVI.

Ex eodem hoc fonte etiam non tollitur hoc remedium

Quaedam

*Sanguinis
qualitas
V. S. nis
omissionem
suadet.*

medio *spissitudo sanguinis*: dum enim caussae, quae eandem inferre valent, potius augmentur, necessario hinc ex debiliore & tardiori reddito humorum circulo maior partium cohaesio indeque dependens visciditas oriri debet. Multo minus autem *sanguinis tenuitati*, quatenus absque nimia quantitate consideratur, per V. S. nem mederi possumus. Si enim eiusmodi tenuitas superfluo sero natales suos debet, tunc per sanguinis subtractionem hanc quidem alterare, humoribusque densiorem consistentiam conciliare valeamus; at, cum talis inspissatio prostrationis virium & hanc excipientis tardioris motus sit effectus (§. XLIII.), utique hinc partes rubicundae cum serosis magis in coagulum & grumescant abire, quam decentem cohaesionem acquirere solent, unde corpori plus detrimenti, quam emolumenti subnascitur. Orta vero nimia fluiditate a salibus, magna vi agente praeditis, pars quidem materiae huius perniciosae cum sanguine e corpore removeretur, reliqua autem adhuc superstes manens & cum morbifica sanguinis paucitate unum in effectum conspirans, maiori vi corpus aggredietur, se- & excretiones sufflamminabit, & acriorem ac fere erodentem nanciscetur indolem; hinc V. S. inopportuna plane huic malo profligando constituit auxilium.

§. XLVII.

*Venae sectio
humorum
curat rarefactionem.*

Quando sanguis ceteroquin sanus velocius circumvolvitur cursu, ob maiorem partium attritum tam inter se mutuam, quam ad vasorum parietes, calor emergit praeternaturalis, unde massae sanguinae

neae inducitur *rarefactio*. Ex hac purpurei cruoris rarefactione, dum partes ipsius turgescentes laxiusque cohaerentes maius, ac antea, occupant spatium, vasorum maiorum oritur violenta expansio, minorum vero compressio, ac secretionis fluidi nervei imminutio. Iam autem similes quoque effectus producit plethora (§. XXII.), adeoque sanguis rarefactus in his cum illa convenit, & non nisi ratione motus celerioris ac resolutionis, quae sanguini quidem competunt rarefacto, sub abundantia autem minus occurrunt, inter utrumque hunc sanguinis statum notabilis intercedit differentia. Instituta ergo tali in casu V. Sne, & imminuta sanguinis quantitate, ut reliquo maius in vasis concedatur spatium necesse est, dum hac ratione sanguis non amplius aequaliter per singula vasa distribui potest, ordinaria hinc illorum dilatatio cessabit, & cum hac maior insimul actio in latera vasorum horumque validior in sanguinem reactio. Huic vero fortiori reactioni massae sanguineae rarefactio natales suos debebat, adeoque sequitur, ut priori illa per sanguinis imminutionem sublata, haec quoque imminuatur.

§. XLVIII.

Praeter insignem usum, quem V. S. partim *Diviso Venae sectionis.* niam sanguinis quantitatem imminuendo ac spissitudinis emendationem adiuvando, partim motum illius effrenem compescendo atque mitigando, corpori praestat, alium adhuc eumque haud levioris momenti fructum, ex vasorum nexu ac directione oriundum, ab eadem nobis promittere possumus. Ex

hoc namque fundamento fieri potest, ut pro circumstantiarum conditione sanguis mox ad vicinas partes derivetur, mox ad remotiores revellatur (§. XXXIX.). In utroque autem casu sanguis motum suum, aucta celeritate, ad partes venæ pertusæ propinquiores diriget.

§. XLIX.

*Datur V. S.
derivato-
ria & re-
vulsoria.*

Fit nempe sanguinis circulus per arterias in venas filo continuato, isque naturaliter in venis tardius progreditur, & pondere ac pressione versus carnalium extremitates transitum illius, qui in arteriis movetur, aliquo modo remoratur. Incisa itaque vena in loco parti adfectæ vicino, sanguis exinde ablatu nec pondere suo versus venæ radices ulterius premere, nec residuus, ob imminutam pressionem versus arteriarum latera, eadem vi agere potest; hinc, sublata resistantia, ut sanguis in arteria, cum vena incisa continua, maiori feratur celeritate, necesse est; unde sublata simul sanguinis mole nimia, & spatio contractioni arteriis apto procurato, partes obstruentes in motum concitantur faciliusque in venas derivantur; si vero vena, quæ secatur, a parte adfecta longius distat, hoc est, si V. S. instituitur revulsoria, tunc sanguis, ob imminutam quantitatem & maiorem pariter nactam celeritatem, qua nunc ad locum illum, ubi incisa fuit vena, progreditur, non amplius tanto impetu in vasa partis adfectæ agere valet; his ergo naturale redibit robur ac elasticitas, & quæ antea ex imminente eiusdem destructione pertimescenda erant mala, nunc plane cessant, vel longe faciliori negotio reparari possunt.

§. L.

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 39

§. L.

GELSUS iam iam, *Libro II. de Medicina Cap. X.* *Sententia aliorum de*
Venae sectionem derivatoriam & revulsoriam im- *utraque*
probat, illosque, qui talem suadent, reprehendit, his *V. Suis spe-*
verbis: *Non ignoro, quosdam dicere, quam longissime cie.*
sanguinem inde, ubi laedit, esse mittendum; sic enim
averti materiae cursum; at illo modo in id ipsum, quod
gravatur, evocari. Sed id ipsum falsum est: proximi-
um enim locum primo exhaurit; ex ulterioribus
autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur:
ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit qui-
dem. Huius sententiam multi ex recentioribus Me-
dicis amplectuntur, statuentes, derivationem & revul-
sionem scopo ac intentioni, cuius gratia instituuntur,
nullo modo respondere. Accelerationem enim mo-
tus sanguinis in ea parte, ubi vena secatur, non ita
diu durare posse, quin per totum statim corpus ce-
leritas crescat, sibi persuasum habent, & sanguinis
imperum in loco adfecto non aliter imminui, nisi vis
cordis ac arteriarum simul debilitetur, autumant;
hac vero debilitata sanguinis motum non in una cor-
poris parte, sed per totum systema vasculosum de-
crescere, strenue contendunt.

§. LI.

Militant omnino pro utroque illo argumento *Refutantur*
rationes quaedam, & quod primum spectat, sangui- *dissentien-*
nem per incisam venam effluentem ad ventriculum *tes.*
cordis dextrum non reverti, adeoque reliquum, ad
hunc locum redeuntem, spatium, quod occupare de-
bet, maius invenire, & hinc resistantiam, quam alias
sentit,

ſentit, decreſcere, negare utique non poſſumus, unde nunc ſequeretur, ſanguinem ex toto corpore ad cordis dextrum ventriculum per venas reduci, ſicque reſiſtentiam per omnes canales venoſos imminui & ſanguinem in arteriis maiori celeritate progredi debere. Verum enim vero dum ſanguis per prima evacuationis momenta in loco venaeſectionis celerius omnino moveretur (§. XLIX.), hocque temporis articulo maior eius moles ad has, quam ad alias corporis partes affluit, tunc, niſi obſtructio valde iam inveteraverit, per motum derivationis auctum ſaepeius illam reſerari poſſe arbitramur. Et licet optatum eiusmodi effectum ex V. Sae non prima ſtatim vice conſequamur, tamen ſi ea repetatur, hacque ratione ſanguis in parte adfecta velociori iterum motu progrediatur, obſtructionis reſolutionem tandem fieri debere facile intelligitur; hinc, adductis ex cauſis, ſanguinis *derivationem* locum in medicina obtinere, iure meritoque putamus.

§. LII.

Continuatio eiusdem argumendi.

Iisdem pariter rationibus *revulſionis* effectum certum & evictum reddere poſſumus & quae de hac §. XLIX. affirmavimus, ea §. antecedens egregie confirmat atque corroborat. Neque etiam ullum nobis metum concitat illud, quod in graviore caſu per talem revulſionem cordis & arteriarum totius corporis vis debilitetur, ſicque fluidorum motus non in parte ſolum adfecta, ſed in reliquis quoque tardior reddatur: vehementiores enim interdum adſunt congeſtiones, ubi ſanguis adeo effreni ad partes ruit motu,

repetitae usu eximio, singulari casu comprobato. 41

motu, ut aegrotantes in summo vitae discrimine ver-
sentur, quo in statu ex duobus malis ut minimum eli-
gat, prudenti incumbit Medico.

§. I.III.

Paucis haecenus ea de V. S. adduximus, quae *Transitio*
ad scopum nostrum faciunt, simulque ipsius effectus, *ad ultimum*
quos sub variis sanguinis conditionibus in corpore *Caput.*
producit, ostendimus; restat ergo nunc, ut de eius-
dem speciali usu in peripnevmonia, cuius cognitio
pathologica in antecedentibus praemissa fuit, neces-
saria adhuc subiungamus, & commoda ex reiterata
huius remedii applicatione in aegros tales redundan-
tia monstremus, id quod in ultimo tandem Capite
perficere allaborabimus.

CAPVT III.

DE

VENASECTIONIS REITERATAE VSV
IN PERIPNEVMONIA.

§. LIV.

Inter Medicos praescae aetatis nulla fere de re tanto *Variae Me-*
animorum motu tantoque fervore, quam de Venae- *dicorum*
sectione in peripnevmonia instituenda, unquam fuit *sententiae*
agitatum; alii quippe eorum hoc remedium pro *de V. S. in*
damno & pestifero plane declarabant prorsusque *necessitate*
reiciebant, uti ex HELMONTII, HOLLERII, BLAN- *& utilitate.*
CARDI, aliorumque, qui horum castra secuti sunt,
scriptis satis abunde apparet; alii hoc remedii ge-
nus pro absolute necessario declarabant, alii denique
consiliis suis fluctuabant, illudque vel adhiberi, vel
omitti posse statuebant. Medici vero recentioris

F

aevi

42 *De Venaeſectionis ſaepius in Peripnevmonia*

aevi, exactiori penitiorique de corporis ſtructure cognitione, ac ſolida veraque morborum theoria inſtructi, ſaniorumque de fluidorum motu prae antiquioribus conceptum ſoyentes, V. S. nis utilitatem atque neceſſitatem cum artis noſtrae parente, HIPPOCRATE, uno ore depraedicant & commendant; unde etiam eandem in hoc pariter morbo egregias exferere poſſe vires, eaque omiſſa omnem aliam huius mali irritam fore curationem, certiffime confido.

§. LV.

Generalis ratio neceſſitatis Venaeſectionis in peripnevmonia.

Est enim peripnevmonia morbus inflammatorius, adeoque obſtructio proximam eius conſtituit cauſſam; obſtructio vero remotione cauſſarum, quae eandem induxerunt & adhuc ſoyent, optime tollitur. Ad antecedentes itaque cauſſas, conſideratis ſimul remotis, hic erit praecipue reſpiciendum. Quoniam autem antecedentes cauſſas conſtituebant plethora (§. XXII.) & depravata ſanguinis qualitas, vel ſola, vel excedenti ſanguinis copiae iuncta (§. XXIII.), nec non motus humorum orgaſticus (§. XXIV.), utique hinc adparet, quod V. S. optime hunc morbum tollere queat. Quantam enim in hiſce cauſſis removens illa habeat poteſtatem, ex §. XLI. XLII. & XLVII. facile conſtabit. Imminuta igitur hac ratione abundante ſanguinis copia, correcto ſpiſſitudine, motuque ipſius exorbitante compoſito, humores liberiori curſu ſeſe movere, facilius per partem adfectam tranſire, particulasque obſtrentes ſecum abripere atque aliorſum deferre valent. Cumque inter cauſſas huius morbi remotas ſaeppiſſime quoque adſint tales, quae ſanguinis imminutionem

nem postulant (§. XXVI–XXIX.), V. Snem pro remedio huius morbi summe necessario iure meritoque declarare poterimus, imprimis cum utilitatem eiusdem experientia quotidiana abunde satis confirmet.

§. LVI.

Incongruum quibusdam videri posset, nos §. XLIII–XLVI. Venaesectionis usum in casibus quibusdam singularibus interdixisse, insimulque adfirmasse, eiusdem administrationem sub certis quibusdam conditionibus absolute noxiam esse futuram atque idcirco omittendam; & tamen in praesenti hoc morbo, quem, accedentibus causis remotis §. XXIX–XXXII. adductis, status sanguinis non solum sanus ac integer prodire sinit, sed deficiens etiam humorum quantitas, coniuncta simul spissitudine, motusque per corpus tardior prompte ingenerat, sanguinis depletionem remedii locum occupare & ad felicem ipsius curationem necessario semper requiri, in §. anteced. simpliciter adseruisse. At vero peripnevmonia, quibuscunque a causis exorta, est inflammatio pulmonum, ubi sanguis nimium ad has partes congestus, stagnans, liberoque destitutus progressu, in vasis inclusus haeret, unde horum parietes ultra modum expanduntur, elasticitas infringitur, & vegeta ac proportionata contractio impeditur ac imminuitur. Iam autem datur V. S. derivatoria (§. XLIX. & LI.), adeoque pulmones per eandem ab exuberante & adgravante sanguinis mole commode satis possunt depleri, & sic, vasis naturali reddito robore & aucta simul sanguinis celeritate (§. XLIX.), globuli rubicundi incarcerati, in partes iam minores divisi ac dehiscen-

Specialiores rationes, necessitatem hanc declarantes.

44 *De Venae sectionis saepius in Peripneumonia*

tes, per obstructam materiam decenter transibunt, viamque ulterius ad cordis ventriculum sinistrum libere continuabunt. Venae sectionem ergo in hoc casu, ad felicem impetrandum eventum, quam plurimum omnino conferre, aut huic saltem obtinendo nulla parte officere, perspicue apparet. Neque etiam nos lateret, alia adhuc, ad obstructions referandas, sine sanguinis iactura, medicinam suppeditare remedia, quae vero in nostro morbo, ubi aegri de vita valdopere periclitantur, tardè nimis vires suas exferere solent. Tali ergo sub rerum facie, ubi a gravi inflammatione communiter tenerrima, quae obstructionem fovet, vascula brevi temporis interiecto spatio destruuntur, & a sanguine impacto, aut ruptis vasculis, extravasato, suffocationis metus imminet, intrepide vena erit aperienda. A partibus nostris stantem hic allegare possumus GALENUM, qui *Lib. XI. Cap. X. de Venae sectione*, tale fert iudicium: *Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur; sed si nullum apparet aliud auxilium periturusque sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit aditus, in hoc statu boni Medici est, ostendere quam nulla spes sine sanguinis detractioe sit, faterique quantus in hac ipsa re metus sit, & demum, si exigatur, sanguinem mittere.* Nunquam ergo de eo, sub eiusmodi statu, dubitare licet, cum fatius sit anceps, quam nullum experiri remedium.

§. LVII.

*Quo in loco
V.S. sit ad-*

ibi Ea, quae haecenus de hoc morbo diximus, si quis aequa iudicii lance ponderet serioque secum medi-

meditetur, *tempus & locum*, ubi vena erit secunda, *ministranda* facile indicare atque determinare valet. Nam cum peripnevmonia morbus sit inflammatorius, utique hinc vena brachii, lateris adfecti, derivationis scopo reliquis omnino erit praeferenda. Et licet vena, quae hac occasione inciditur, ab arteriis pulmonum obstructis longius omnino absit, ut hinc, imminuta in hac sanguinis resistentia, maiori in arteriis excitandae celeritati, ad obstructionem referendam, impar plane esse videatur; experientia tamen abunde docuit, meliorem ex huius, quam alius venae incisione sequi effectum. Spectat huc inprimis illa observatio, quam doctissimus WERLHOFIUS in *Commercio litterario Norimbergensi Ann. 1735.* communicavit, ubi nimirum Chirurgus pleuritico, immensis dextri lateris doloribus adfecto, venam in sinistro brachio aperuit; tribus autem fere uncis floridi sanguinis emisit, cum eodem momento accederet vir modo nominatus celeberrimus, claudi vulnus & in dextro latere venam aperiri iussit, ex qua octo adhuc unciae sanguinis flavi, fere plane crustosi, qualis in summa pleuritide esse solet, profluere, momentaneo cum levamine & felici deinde morbi sanatione. Qua ergo quaeso! ratione, nisi derivatio fieri posset, diversam huius ex vena emissi sanguinis conditionem explicare poterimus? Hinc etiam merito viri in arte exercitatissimi V. Sni in brachio dolentis lateris maius semper aegrotantibus attulisse levamen, quam si opposito in loco instituta fuerit, ex propria sua experientia confirmant.

§. LVIII. *Tempus V. Sni in hoc morbo maxime* *Quodnam*

46 *De Venae sectionis saepius in Peripnevmonia*

*tempus
V. Sni in
primis sit
opportu-
num.*

xime opportunum tres primi dies plerumque fere consti-
tuunt, dum per se iam liquet, quod quo citius illa institui-
tur, eo certior & meliorem praestet effectum. Pro
circumstantiarum autem ratione etiam ultra huncce ter-
minum nequaquam reformidanda, multo minus negli-
genda est, cumque vera pleuritis ratione originis & cura-
tionis cum peripnevmonia quam maxime conveniat, uti-
que hinc, quod de illa viri de re medica optime meriti an-
notarunt*), ad hanc iterum bono cum successo applicare
licebit. Sic Excellentissimus TRILLERVS die morbi quin-
to, sexto, septimo & octavo pleuriticis optimo cum
eventu sanguinem dextraxit, & Illustr. van SWIETEN in
Commentario ad BOERHAAVII Aphorismos Tom. II. refert,
se interdum serius quoque, felicissimo tamen cum succes-
su, V. Snem instituisse. GALENI autem sententia, quam in
libro *de curandi ratione per sanguin. mission. Cap. XX.* pro-
fert, dum dicit: *Quocunque enim die mittendi sanguinis
scopus in aegrotante inveneris, in eo illud auxilium adhibeto,
etiamsi vel vigesimus ab initio is exstiterit;* an imitationem
mereatur, nec ne, aliis prudentioribus diiudicandum re-
linquo.

*Effectus ex
repetita V.
Sne in peri-
pnevmonia
expectandi.*

§. LIX. Ea vero est peripnevmoniae indoles ac na-
tura, sicuti id saepissime Medici per experientiam depre-
hendunt, ut post peractam V. Snem symptomata non sta-
tim imminuantur & mitigentur, sed saepius magis ingra-
vescant. Prudens ergo Medicus tunc probe intelligit,
superesse adhuc causas, ulteriorem eius repetitionem sua-
dentes & urgentes, adeoque & hanc intrepide suscipit at-
que

*) Ingentem, antiquorum in primis talium celebriorum Me-
dicorum, Catalogum exhibet Renatus MOREAU, *Tr. de mis-
sione sanguinis in pleuritide.*

que commendat. Quando enim febris, indivulsus gravissimi huius adfectus comes, eadem corpus aegrotantium faevitia torquere pergit, tunc in crebriori generosi huius remedii applicatione solam salutis spem esse ponendam merito arbitramur, inprimis quoniam illa partim ab obstructis vasculis pulmonum & inde enato sanguinis motu celeriori oritur (§. XI.), partim violentae ventriculi cordis sinistri distensionis ac irritationi, per sanguinem in dextro ventriculo nimium coacervatum, liberoque motu interceptum productae, quam iusto vehementior fibrarum muscularium actio hancque subsequens concitator humorum motus excipit, natales suos debet (§. XII.). Inde enim limpidissima pars serosa & lymphatica dissipatur ac coagulatur, sanguis magis magisque resolvitur multisque particulis salinis & aliis heterogeneis inquinatur, unde dein ad obstructa irruens vasa ibidem subsistit malumque gravius reddit. Calor etiam praeternaturalis talem impactis humoribus inducere valet dispositionem, ut, loco benignae suppurationis, vel in putredinosam & sphacelosam abeant corruptionem, vel ita indurentur, ut nulla postmodum arte solubiles, irreparabile sanitatis vitium inducant, inque scirrhos, tubercula & nodos, partim alios chronicos & fonticos adfectus post se trahentes, partim crebrioribus peripnevmoniae recidivis occasionem praebentes, dein abeant. Si vero per Venaeactionem abundans sanguinis quantitas imminuitur (§. XLI.), adfluxus eiusdem aliorum divertitur (§. XLIX.), obstructio tollitur (§. LI), & rarefactio mitigatur (§. XLVII.), necessario utraque, febrem & ingignens & adaugens, causa insimul auferri debet. Heroico itaque conamine sanguinis missio sub peripnevmonia eousque erit repetenda, donec febris a vehementia

*Ulteriores
salutares
effectus V.
Snm, intuitu
symptomatum,
in peripneumonia.*

mentia sua quadantenus remittat, purisque boni & laudabilis generationem ulterius impedire haud valeat.

§. LX. Quando pulsus in hoc morbo celeres, parvi, quin interdum intermittentes denotantur, & arteriae sub exploratione, manentibus reliquis gravioribus symptomatibus, cum mollitie vibrant, indubitatum praebent signum de inaequali & difficiliore sanguinis circulo & subsistente adhuc causa inordinatae fluidorum per corpus distributionis. Cum vero haec ipsa unice fere ab obstructis pulmonum arteriosis vasculis & inde facta inflammatione primo exorta fuerit & adhuc foveatur, utique id, quod canalium occlusionem removet, & sanguinis aequalem progressum ex uno ventriculo in alterum restituit, optime illam ipsam removebit causam. Nunc autem Venae sectio, & quidem derivatoria, obstructioni medetur (§. LI.), insimulque eodem in loco huius remedii beneficio, si inprimis reiteratis adhibeatur vicibus, felicem resolutionis obrineri posse effectum probe iam novimus; hinc sub tali pulsuum conditione V. Snm non solum esse utilem, sed eius quoque repetitionem summe necessariam, abunde satis adparet.

*Continuatio
prioris
expositio-
nis.*

§. LXI. Dolor quoque ille obtusus & gravativus, cuius §. XV. mentionem fecimus, si non remittit vehementiusque aegrotos tales excruciat, medelam & auxilium ex chirurgico hoc obtinet remedio. Sanguis enim stagnans & circa has partes nimium congestus dum nec tutiori, nec commodiori ratione in motum iterum naturalem redigi, nec etiam promptius aliorsum, in periclitantium salutem, quam per V. Snm, potest derivari, haec ipsa utique praestantissimum in hoc morbo constituet remedium, eiusque reiterata applicatione perniciosum alias metuen-

metuendum eventum feliciter praecaveri posse merito contendimus, cum e contrario ex eius neglectione, ab impetuosiore sanguinis versus partem adfectam adfluxu, tanta haud raro respirationis, cum virium suppressione, insequantur difficultas, quae non solum nulla alia tolli potest medicatione, sed etiam repente plerumque in lethalem transit suffocationem.

§. XLII. Plura equidem huc spectantia, scitu & utilia & necessaria, subiungenda adhuc essent, sed partim in eo alii otium nobis fecerunt, partim ex antecedentibus iudiciose consecutione singula ista facili negotio a lectoribus nostris possunt suppleri. Sufficiat nobis, temporis & paginarum angustia nimium coercitis, id saltem specialius enodatum & explanatum dedisse, quod exoptatus recuperatae sanitatis successus in aegrotante, cuius mox subiungemus historiam, non tam reliquis adhibitis congruis medicamentis, quam potius & praecipue Venaesectioni iteratis vicibus institutae, in acceptis sit ferendus, unde & alii, sub similibus circumstantiis, eo maiori cum fiducia eandem imitari poterunt methodum, quo magis nunc de utilitate pariter ac necessitate eiusdem procul dubio convicti erunt. Nil ergo amplius nunc superesse iudico, quam ut promissum illum & ab Illustri Dn. D. COTHENIO benignissime mihi communicatum casum coronidis loco subiungam, qui sequentis est tenoris:

Vir XXX. circiter annorum, temperamenti sanguinico-bolerici, habitus corporis tenerioris & macilenti, litterarum studio iusto plus indulgens, verbi divini praeco, multis abhinc annis vexatus pathematibus hypochondriacis, quibus effectum fuit, ut sanguis copiosus ad pectus rueret & dolores aliquando acutos, cum anhelitu paulo difficili, nec non cordis palpi-

G

palpi-

palpitatione, aeger persensceret, quin sanguinem interdum sincerum, tussi levi, ad cochlear dimidium reiiceret. Hic ergo per quatuordecim antea dies respirandi molestia cum lassitudine membrorum, leviq; intercurrente horripilatione, adfuit; neque tamen hac de re sollicitus, negotiis suis pro eodem more, ac solebat cum sanitate frueretur perfectiori, interfuit, nisi quod venam in pede secandam praeberet; at vero vesperti, octo post V. S. diebus, frigore corpori calenti improvidè admisso, de totius corporis molestia conqueritur, iuncta cum horripilatione & subsequente febrili inquietudine, siti & pervigilio, tussi levissima sicca, sed respiratio anhelosa erat & accelerata, cum dolore sub mammilla dextra magis obtuso, quam acuto; iungebantur tamen dolores tensori, a clavicula ad collum ac utramque scapulam & humeros divergentes; urina mingebatur fervida, rufa, absque sedimento. Sub hac rerum facie nox transigebatur, neque minus dies alter, accedebat nausea, murmur in ventre & deiectiones alvi frequentes, nullo tamen cum levamine, quin potius increverent singula.

Vocatur Vir illustris tertio die, aegrotantem inveniens laboriosius respirantem, in latera cubare impotentem, cum dolore supra dicto, qui per momenta magis acutus evadebat, coniuncto simul pulsu magno, celeriore & pleno, oculis fulgentibus, praecordiorum anxietate, magna virium deiectione, & diarrhoea adhuc continuante, quae ansam medentibus dubitandi praebere potuissent, utrum V. S. sit profutura? bis tamen non obstantibus venam in brachio secare iubet. Subtractae fuerunt unciae ix. sanguinis, qui post horae quadrantem membrana erat obductus, crassitie digiti dimidii, atram materiam sub se recondens. Mixtura dein aegro praebatur ex aceto cum sale tartari saturato, cumque aquis diapnoicis & pectoralibus diluto, parata & largiter insimul nitrata, syrupoque papaverboead.

rboad. edulcorata. Ptisana quoque erat concessa, ex decoct. a-
venae, citri succo acidulata, nec non infusum Theae Chinenfis.

Cuncta inde reddita fuerunt mitiora, sed cutis adhuc sicca
mansit, & die sequenti quarto singula recensita Symptomata
recreduerunt, excepta alvina excretionem, cum bis tantum al-
vum exonerasset. Venam itaque iterato secare iussit Vir il-
lustris, sed leve saltem Symptomatum per aliquot horas inde
secutum fuit decrementum; siquidem post horam VIII. ve-
spertinam aestus cum pulsus celeritate cunctaque alia ingra-
vescebant; vena ergo tertia vice tunc aperiebatur & unciae
VIII. sanguinis emittebantur, qui tamen priori iterum erat
simillimus. Nocte sequenti somnus absuit, sitis non adeo ma-
gna, bis deiecit aeger, & licet urina deponere inciperet sedi-
mentum viscidum, respiratio tamen non dum libera facta fuit.
Sanguis itaque quarta vice subtractus est ex brachii vena,
neque tamen a priori iamiam emisso differebat, pulsusque ve-
locitas & magnitudo parum saltem diminuebatur, nocte ta-
men insequente somno interrupto per horae quadrantes frue-
batur, quam ob rem die sexto vena brachii quinta vice per-
tundebatur, sed sanguis eandem faciem exhibuit, unde, pulsus
versus vesperam aucto, sexto die circa horam VIII. vesperti-
nam iterum vena incidebatur, sanguis autem extractus prio-
ri adhuc similis adparebat. Nox insequens erat inquieta,
deiectiones alvi bis vel ter continuabant, superveniente simul
vomitu; sudor quidem prodibat, sed neque copiosus, neque in
toto corpore fluens; tussis aderat sicca, aliquando tamen eii-
ciebatur materia, sed pauca, viscida, respiratio manebat ad-
huc eadem, sed urina exhibebat sedimentum copiosum viscido-
mucidum, & hoc ipso septimo die alvus bis turbabatur; cir-
ca vespertinam quartam pulsus micare coepit & celerior &
validior, cum tussi sicca, inquietudine maxima, aestu, pauca sivi,
atque respiratione adhuc difficili & non sine dolore obtuso.

Septi-

Septimo itaque hoc die, hora quinta vespertina, octo uncias sanguinis, post horae quadrantem, eandem, quam superius retuli, faciem exhibentis, ex dextra brachii vena educendas Vir noster illustris praecepit. Eadem medicina continuabatur, nisi quod in locum aceti destillati acetum squilliticum substitueretur, & infusum Theesforme, ex radicibus tarax. foenic. glycyrrhizae, herb. marrub. alb. veron. salu. flor. malv. papav. rh. crebro sorbillandum suaderetur, iusculumque tenue gallinarum cum citri succo porrigeretur. Nocte sequenti somnus adhuc deerat, pulsus enim in eodem circiter vigore continuabat; per alvum bis vel ter materiam magis foetidam & mucosam deiciebat & vomitu etiam crebro mucus viscidus reiciebatur, virinum aderat summum decrementum, ita, ut saepius delinqueret aegrotus; sed respiratio tamen liberior notabatur, & octavo die sudor sivebat largissimus ac foetidissimus per totum corpus, urina crassa etiam continuabat; resitabat saltem ruffis sicca, & sub inspiratione impedimentum aliquod in puncto adfecto sese animadvertere dicebat aegrotus. Mixtura igitur ex aceto destill. in quo soluebantur lap. cancrorum, praescripta fuit, additis aquis analepticis, nitro & syrupo papaveris rhoeados, singulis horis ad cochlearia duo simenda, atque omni trihorio interponebatur cochlear unum portionis, ex aceto squillit. in quo solutum erat Gummi ammon. cum aqua veronic. dracunculi & cinnamom. sine vino, paratae, nec non cum syrupo papav. rhoead. leniter edulcoratae; concedebatur quoque gelatinae cornu cervi, cum vino Rhenano veteri confectae, moderatus usus, atque crebrius iuscula gallinae & carnis vitulinae offeriebantur. Nocte inter diem octavum & nonum tranquilluss succedebat, ad sex circiter horas durans, somnus, laetamque haec dies nona morbi hucusque ancipitis reddidit faciem; quippe anhelitus naturali similissimus, somnus postea octo horarum cum sudoribus foetidis, urina crassa, sitis naturalis, excretio fecum mucidarum foetidissimarum unica tantum quotidie, haecque omnia ad undecimum usque diem durarunt, tuncque virinum iam iam expertus incrementum, animo simul redditam naturalem serenitatem laetus proficiebatur; urina prodibat copiosior, coloris citrini, & ruffis pauca cum redeunte appetitu, sicque vir egregius, quem inter mortuos iam iam numerarunt tantum non omnes, ex orci faucibus ereptus, civitatis universae desiderium implevit.

☆☆☆

01 A 6576

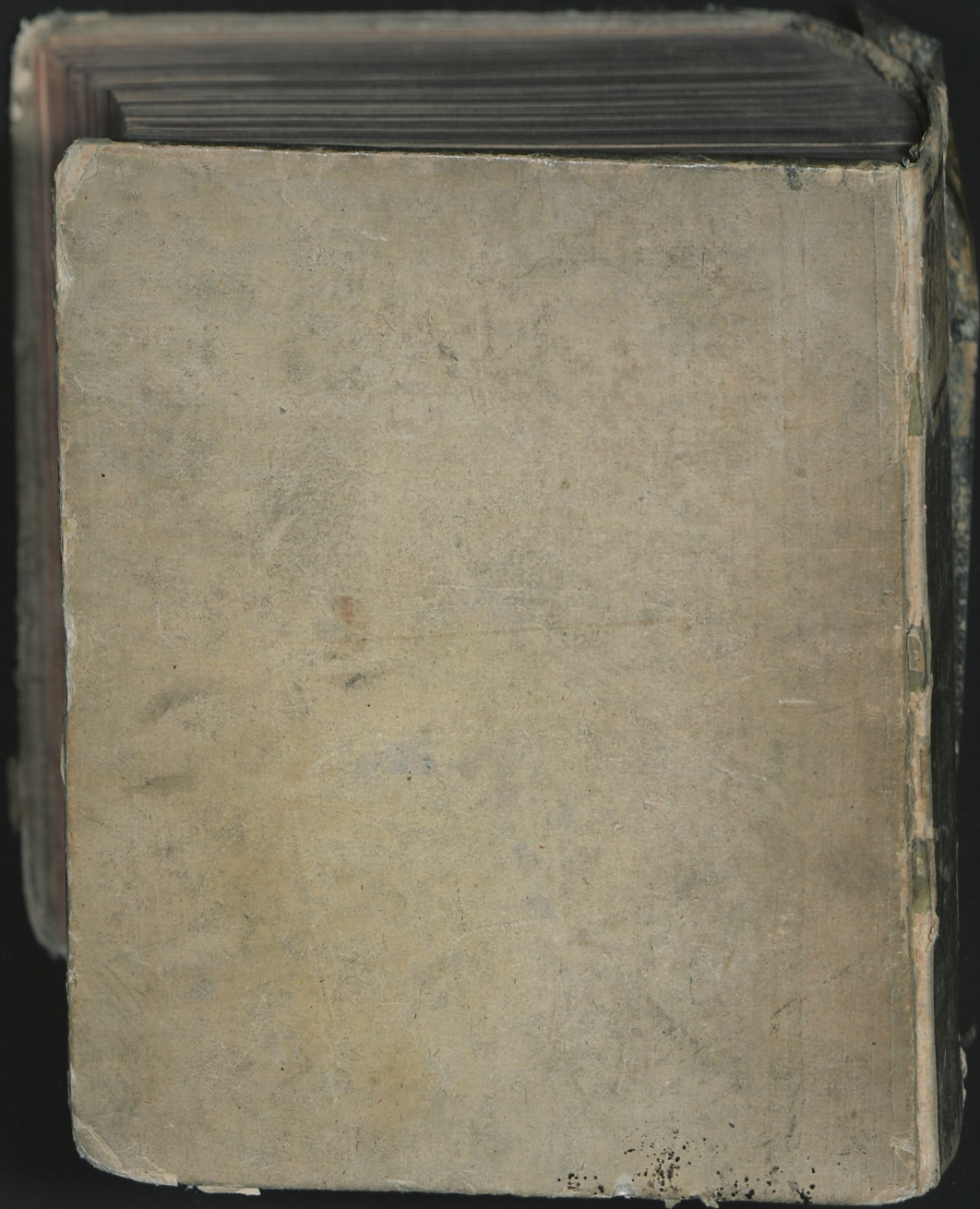
ULB Halle 3
002 931 664

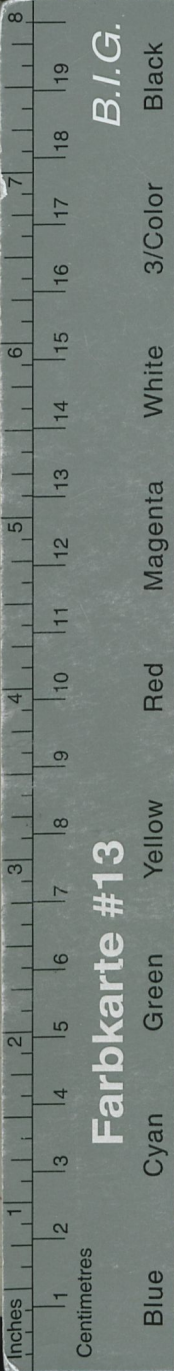

TAOC

Sb.

B.I.G.

Farbkarte #13

ATIO INAVGVRALIS MEDICA
 DE
CTIONIS SAEPIVS
 IN
MONIA REPETITAE
 VSV EXIMIO
 RI CASV COMPROBATO

QVAM
 SPICII SVMMI NVMINIS
 ET
 ATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
RAESIDE
ELIA BÜCHNERO
 ROMANI IMPERII NOBILI,
 VSSIAE REGI A CONSILII INTIMIS,
 HIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
 ADEM. NATVR. CVRIOSOR. PRAESIDE
 OMITE PALAT. CAESAREO,

ADV DOCTORIS
 DICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
 BVSV LEGITIME IMPETRANDIS,
 I. SEPT. A. S. R. c1510ccllii.
 REGIA FRIDERICIANA
 PVBLICE DEFENDET
 AVCTOR
IDERICVS KRAVSSE
 POTSDAMPIENSIS.
 EBVRG. LITTERIS HENDELIANIS.

